

forden, en ze
t voor de kerk
brift leert het
eekt Rome, als
kerknaam ten
de roomschen
atiek noemen?
kelijk aan te
lige gezag der

Is men daar
len, in de ge-
e geboden. En
het ware en
elden. Vraag
us? Hier staat
men wel zien
n is, als ze in
n, en dat niet
r apostelen —
annexatie van
en zonder veel

2) noemt den
u, d a r is de
erkend. Onder
al maar door
regering der
Christus deze
verzinsels en
? 12)
r het moet ons
(2:6); en gij,
rees niet voor
en verwerpen.
s die machtige,
eren, dat zij de
beroepe op on-
van de dagen
n; het behoeft
idkeels en ver-
ie apostolische

vat Calvin op-
a 18:18. Een
feremia, aldus
tegenstanders
le hoofden bij
tegen hem te
de wijze: 'noot
r, of raad aan
''. We laten de
het gaat om
ijk schrap: als
jes van Israël
n hoort teke-
sters hebben
wee, kijk niet
' zijn in Rome
lange lijst van
als kerk ann-
we al tegen-

e priesters uit
ettig geroepen
dsten uit Jere-
laten gelden.
nder profeten;
vondige volke
s aan vergelij-
' (colluvies) er
t nog heel wat
ant als zij be-
lan is juist dat
a n i t; en dan
nen, de princie-
ck nu eigenlijk
t, dan krijgen
ige bisschop-
Want hun roe-
te zijn met z'n
schismatieken).
zing naar hun
toon; heden
verkiezing bij
z: die roeping,
t aan, bestaat

n zijn duidelijk
f. Dijk houd ik
den naam kerk
at ik niet goed
er kerk te ver-
Dijk het deed:
nsche kerk den
ontzegd." Het
appellijk (maar
at ik voor het
enkel geleerd-
ing noodig heb
voor iedereen
paar aanteeke-
ken maken, —
n het beschi-
klein gedeelte
tentallen van
lvin aanvullen.
een pluriformi-

telts-theorie (misschien moet ik zeggen: zijn ze zóó
vooringenomen, of zóó bang voor het prijsgeven van
lievelingsdenkbeelden van..... enkele decennien, en
voor het verstoren eener niet geheel „verdiende” rust)
dat prof. Dijk maar nauwelijks een paar zinnestjes als
bovenstaande heeft te schrijven, of overigens gemoe-
delijke en beste broeders nemen 'taanstonds in de
kerkbode over.

Laat ik deze broeders-overnemers in gemoede moegen
waarschuwen: als de jeugd straks hun leiding gaat
wantrouwen, is dat mijn schuld niet, doch die van hen-
zelf. 't Is de tijd niet, om elkaar maar klakkeloos na
te schrijven, en aan het eenvoudige volk voor te zetten,
wat ons het gemakkelijkst is, en dan van hetgeen er
tegen over gesteld wordt, geen nota te nemen. Het
leven gaat verder; en het is geen stelletje losbollen,
maar vaak de kern van onze jonge stormtroepen, die
hoe langer hoe attenter wordt, als kerkbodes doorge-
ven wat niet verantwoord is, omdat het nu eenmaal
strookt met hetgeen de redacteur van een vertrouwd
voorganger of vriend op blind gezag heeft aangenomen.
Men moet de zaak der calvinistische reformatie
geen schade toebrengen. Dat het gevaar daartoe aan-
wezig is, zal niemand ontkennen, die, nadat hij kennis
genomen heeft van bovenstaande door ons afgewezen
beweringen, óók nog eens naleest Calvin's *Vera
ecclesiae reformatio ratio*, zoo iets
dus als Calvin's „Tractaat van de Reformatie der
Kerken”. Daar vraagt hij: „Hoe onbeschaamd is dat
nu toch eigenlijk, den naam der kerk zelf te gebruiken,
om de kerk zelf te onderdrukken? (VII, 611). Die zóó
handelen (Rome), die usurpeeren den kerknaam
(612): zij eigenen hem zich maar toe. Als zij op Cy-
prius zich beroepen, die van één episcopaat spreekt,
waarvan dan de bisschoppen elk voor zich een deel on-
der zich hebben (de bekende slagzin, dien men onop-
houdelijk bij de vaders aantreft), dan beroepen de
roomschen zich ten onrechte op hem. Want Chris-
tus is de groote ééne Bisschop, en de roomschen heb-
ben Hem door den paus vervangen. En zijn dus schis-
matisch! (617). Ze zijn allemaal schismatisch
(633).

Evenwel, we zijn er nog niet. Prof. Dijk heeft ook
geconstateerd, dat volgens Calvin het verbond
Gods in het pausdom nog aanwezig is.
Hij betoogt dit op grond van Calvin's „bekend
advies aan John Knox, den hervormer van Schot-
land”.

Wij moeten dus ook dit geval eens van nabij bezien.

K. S.

1) Hinc fit igitur, ut Deus illos prostituat in summam
ignominiam.

2) Quae est illa catholica ecclesia? si papa cogat synodum
sedebant quidem illic mitrati: sed quorum? ut quod liberit
rabulis illis, quibus mandatur disputandi officium, decernant.
Ergo videmus in papatu sic omnia hodie esse confusa, ut
tamen haec horribilis dissipatio nihil differat a veteri (38, 558).

3) et que par ce moyen ils soyent retranchez de l'Eglise
de Dieu.

4) c'est un monstre que ce que les Papistes appellent Eglise,
car il n'y a point de chef, d'autant que Jesus Christ n'a point
sa preeminence dessus, et mesme qu'il n'y a nulle part ni
portion (51, 436).

5) Nous voyons les Papistes qui se glorifient du nom de
l'Eglise... quand ils parlent de l'Eglise c'est autant comme
s'ils parloient d'un corps sans chef (42, 158).

6) Sic loquuntur papistae. Sed interea non reputant matrem
suam... fuisse reiectam, quia... (42, 226).

7) Et quant à leur eglise (qu'ils appellent leur mere) c'est
une synagogue de Satan, laquelle a dechassé et banni Jesus
Christ de soy (54, 278).

8) Voilà donc Jesus Christ qui est totalement reieté et
banni de cette synagogue infernale du Pape et des siens, et
toutefois à pleine bouche ils se glorifient estre l'Eglise
(42, 158).

9) et leur semble que pour leurs belles mines ils doivent
estre réputés l'Eglise. Or nous avons ici un passage qui est
totalement contre eux... (42, 158).

10) Quum ergo tam impudenter papistae arripiant ecclesiae
titulum, quia multi sunt numero, non mirum est si propheta...

11) ...il ne nous faut pas beaucoup estonner, quand à
pleine bouche ils se vantent de leur mere sainte Eglise, et
qu'ils nous appellent schismatiques... Car au contraire, il
est facile de monstrer qu'ils n'ont rien en eux qui appartienne
à l'autorité sacrée de l'Eglise (46, 340/1).

12) Hinc statim promptum est, quum frivola sit papistarum
taetantia, dum inflatis buccis secure detonant ecclesiae nomen:
quum tamen totam apostolorum doctrinam foedissime corrum-
perint... Proinde, quam facile est papistis obtendere ecclesiae
titulum, tam nobis promptum erit stultam eorum arrogantiam
refellere (48, 57/8).

13) Hinc etiam notandum est quae vera sit ecclesia Dei,
quae scilicet legislatorem ipsum ac regem agnoscit. Qua fronte
igitur papistae audent iactare ecclesiam Dei, quum... (36, 576).

14) ...fastuose iactant se esse ecclesiam... quum ergo
autore Deo spernere liceat eiusmodi sermones, non est cur
hodie papistae nos deliciant, quum plenis buccis detonant
nomen ecclesiae et auctoritatem apostolicam (40, 70).

15) Clarus hoc cernitur in papatu.

16) Haec tria poterant specioso colore obicere contra
Ieremiam. Neque enim negari poterat, quin essent legitimi
sacerdotes quoad vocationem, deinde quin esset illic ecclesia.
Iam seniores, qui conuncti erant sacerdotibus, etiam merito
iactabant suam dignitatem. Postremo nunquam caruit populus
ille suis prophetis. Videmus ergo ut obtenderint contra Dei
prophetam speciosos praetextus, et quibus poterant non magno
negotio fallere omnes simplices. Si fiat comparatio, certe tota
colluvies papalis non potest simili iure idem praetextare, sed
Iudaea longe est inferior. Nam quum dicunt se repraesentare
ecclesiam, de eo disputandum est: et tandem venire cogentur
ad illud principium, ut definiant quid sit ecclesia. Iam ubi
constiterit quid sit ecclesia, iterum quaeretur, an sint legitimi
episcopi et praesules. Neque enim vocatio eorum fundata est
in verbo Dei: quia omnes sunt schismatici, et hoc etiam con-
stat ex eorum canonibus, quia hodie nulla viget canonica electio
apud eos. Ergo sequitur, cessasse illam vocationem, de qua am-
stolide et arroganter superbiunt (38, 310).

LITERATUUR EN KUNST

Naar aanleiding van een gedicht van Da Costa.

The just mean lies in obedience, which both
waits for the signal to start, and obeys it when
given. ***

HET PAARD.

Het krijgspaard, in wiens aâm de roode dampen
Van d'opgezwollen moed, die hem de borst
Doet met zijn lîz'ren hoof den grond rondom
Daar 'tuit te breken poogt in prikkelend
Met vaste hand en knie bedwingt hem zijn
Toidat de schelle klank der krijgstrompetten
Maar 't teeken wordt gehoord! nu viert de
De teugels van het dier, dat naar de ontmoeting
Het voert zijn meester, als op vleugels, ter
Springt tegen kogels in, en over lijken heen;
En, door gehoorzaamheid deelachtig aan de
Is 'toorlogshafte ros met zijn berijder één! —
Mijn God, mijn ziel verlangt voor U ten strijd
Maar gaat die zucht te ver, ô! tem mijn ongeduld!
Het klemmen van Uw loom zal mij de hoop
Dat Ge in den dag des strijds mijn Ruiter wezen

Als we dit gedicht goed zullen verstaan en waar-
deeren, hebben we, globaal uitgedrukt, op drie
dingen onze aandacht te richten.

Allereerst op den zin, die in het laatste vier-
verzen tot uitdrukking komt; dan op het beeld
van het paard en zijn berijder, waarin die zin
plastisch gestalte aanneemt; eindelijk op den taal-
vorm die beeld en zin in scherpe contouren
voor ons concreetiseert.

Wanneer we het zoo stellen, gaan we welbewust
in tegen de opvattingen van den aestheticus en
filosoof Benedetto Croce, wiens werken in
den laatsten tijd geen geringen opgang maakten.
Hier te lande werd hij vooral bekend door zijn
„Breviario di Estetica”, dat in een geautoriseerde
vertaling van voornamen stijl het publiek werd
aangeboden. Zijn definitie van de kunst als
intuïtie veroordeelt alle toetsen van een kunst-
werk aan de normen der moraal: „daar zij (de
kunst) niet geboren wordt door het werk van
den wil, onttrekt zij zich evenzoo aan iedere
morele onderscheiding, niet omdat haar een pri-
vilegie van vrijstelling verleend wordt, maar een-
voudig omdat de morele onderscheiding geen
kans ziet zich op haar toe te passen. Een artis-
tische afbeelding zal een moreel lofw aardige of
afkeurenswaardige handeling nabootsen; maar die
afbeelding, als afbeelding, is moreel noch prijzens-
noch afkeurenswaardig”.

Het is niet noodig lang bij deze opvatting te
vertoeven, laat staan haar te bestrijden. Voor den
gevoelige veroordeelt zij zichzelf.

Meer spant dit onze aandacht, dat Croce even-
zoo iedere onderscheiding tusschen inhoud en
vorm, gedachte en uitdrukking, zin en beeld on-
mogelijk acht. Eigenlijk spreekt dit vanzelf na de
woorden die we zoeven van hem lazen. Zooals
ook de z.g.n. „Tachtigers” te onzent het één zo-
wel als het ander staande hielden. Immers zou
men op eenigerlei wijze gedachte en uitdrukking
der gedachte kunnen onderscheiden, dan viel de
eerste onmiddellijk onder de zedelijke beoordeling
(om slechts deze te noemen) en was het uit met de
gevoerde autonomie der kunst.

Wij hebben vroeger al eens uiteengezet, dat, en
waarom, we geen bewonderaars zijn van de termen
„vorm” en „inhoud”, zoolang men n.l. niet duidelijk
aangeeft, wat onder die woorden te verstaan zij. *)
Toch is een onderscheiding tusschen gedachte
of strekking van een gedicht — we keeren tot ons
onderwerp terug — en de wijze waarop die ge-
dachte tot uitdrukking wordt gebracht eenvoudig
onmisbaar voor een Schriftuurlijke literatuur-
beschouwing.

„Als men een gedicht zijn maat, zijn rythme en
zijn woorden ontleent, blijft niet, zooals sommigen
denken, aan gene zijde de dichtelijke gedachte
over; er blijft niets over.” Deze stelling van Croce
is voor ons onaannemelijk naar haar strekking.
Maar er ligt waarheid in wat hij onmiddellijk
hierop laat volgen: „Het gedicht wordt geboren
als die woorden, dat rythme en die maat”. We be-
doelen dan ook allerminst deze caricatuur van het
dichterschap te geven, dat de dichter voor zijn ideeën

zou gaan zoeken naar een passende omhulling, een
fraai bewerk statiegewaad. Integendeel: het zal
veelal als een eenheid in zijn geest geboren worden.
Doch van het recht en de verplichting te onder-
scheiden wat aldus ongescheiden tot aanzijn kwam
doet dit niet het minste af. Het is mogelijk den
zin van een gedicht in andere bewoordingen over
te brengen zonder hem geweld aan te doen. Ont-
neem Da Costa's gedicht zijn rythme en rijmklank,
dan is het als gedicht opgeheven, maar de zin kan
behouden blijven, als wijn die (om een beeld van
den Heiland aan te wenden) in een anderen lederen
zak wordt overgegoten.

Het uitspreken van den zin uit een gedicht mag
dus nooit meer zijn dan een middel om dieper in
den geest van het gedicht zelf door te dringen.
Het is niet het scheiden van het appetijtelijk
vruchtvliesch en de schil, waarbij terloops de
schoonheid der laatste wordt opgemerkt, maar
een onderscheiden dat, in het gunstige geval, voert
tot een genieten van de ééne, ongedeelde schoon-
heid.

We noemden drie factoren die voor afzonderlijke
beschouwing in aanmerking kwamen.

De zin spreekt voor zichzelf. Het is moeilijk
niet onder den indruk te komen van Da Costa's
verlangen mee te mogen strijden in de oorlogen
des Heeren en van zijn gewilligheid te wachten
op het in geloof te verbeiden sein. Zoo spreekt
een door den Heiligen Geest bezielde.

Evenmin staan we lang stil bij de compositie
van ons lied: men heeft al gezien, dat het eerste
viermaal verzen den strijd lust weergeeft die siddert
in het ongeduldige paard; het tweede den ruiter
teekent, in bedwang en teugelvieren zijn dier vol-
komen meester; het derde hen als een levende
tweeenheid doet triomfeeren; terwijl de laatste
vier het verlangen van den dichter, de kern van
het gedicht, onder woorden brengen.

Ook houden we ons ditmaal niet op met een
beschouwing van het fraaie rythme, van de woord-
keuze en wat verder in den taalvorm onze bewon-
dering verdient.

We letten op het zeer stoute beeld. Op zichzelf
behoeft het geen toelichting. Men critiseere vooral
niet, dat het niet opgaat, zooals dat genoemd
wordt. Zelfs niet onder vergoelijkende verwijzing
naar de spreuk, dat iedere vergelijking mank gaat.
Want het ligt in den aard der beeldspraak analo-
gieën te geven en analogie is iets anders dan
identiteit. Gods veelkleurige wijsheid, naar het
teekenend woord der Schrift, bewijst zich ook
in den onuitputtelijken rijkdom der schepping,
die niet in herhalingen vervalt.

Een opmerking in dezen trant, dat het toch
niet de mensch is die den Opperstrijder draagt,
maar omgekeerd, zou dan ook alle bestaansrecht
missen.

Onwillekeurig vraagt men zich echter af, hoe
de dichter tot juist dit beeld kwam. Onder den titel
schreef hij een anoniem citaat af, dat het juiste
midden ziet in gehoorzaamheid die zoowel wacht
op het sein tot vertrek als gehoorzaamt, zodra
dit sein is gegeven.

Het laat zich zeer zeker denken, dat deze wo-
orden (waarvan het verband me onbekend is) het
krachtig gekleurde beeld in Da Costa hebben op-
geroepen.

Er is evenwel een op het eerste gezicht gelijk-
soortig beeld te vinden bij Vergilius, een
Romeinsch dichter uit den tijd van Augustus, wiens
verzen Da Costa stellig niet onbekend zijn gebleven.

In het zesde boek van diens epos de Aeneis,
ontvangt de held Aeneas een toekomstopenbaring
in orakeltaal uit den mond der Sibylle die door
den zienergod Phoebus Apollo wordt overheerscht.

Maar nog niet door de godlijke macht
overweldigd van Phoebus,
Raast de ontzettende zienster in 't hol en beproeft
Weder den god te verslaan: doch deze
betengelt te sterker
t'woeste gemoed en den razenden
Mond, dien hij temt met zijn breidel. *)

Hier, als m.m. bij Da Costa, de godheid een
breidelend berijder, de profetes het onstuimige
paard. Maar hier eindigt dan ook de overeenkomst.

Dit paard verlangt niet zijn meester in den strijd
te dienen, maar, als het dier uit den twee en
dertigsten Psalm, moet het door zijn eigenaar
worden gedresseerd, getemd.

Hier komt nog iets bij: Vergilius ziet, blijkens het
verband de verhouding van godheid en dienares in
erotisch licht, de bezieling als bevruchting.

De parallel blijkt tamelijk wel negatief: de Chris-
telijke dichter-profeet zeer gewillig op den dag
van Gods heerkraft, de heidensehe zieneres haars
ondanks overweldigd. Profetie en extase.

Calvin leidt onze gedachten in een andere
richting. In zijn „Institutie” (II 4, 1) merkt hij
op: „Augustinus vergelijkt ergens den mensche-
lijken wil met een paard dat wacht op het sein
van zijn berijder, God en den duivel met berijders”.
„Indien God, zoo zegt hij, hem berijdt, bestuurt

1) Konpl. Dichtw., Haarlem, 1862, II, pag. 140 vlg.

2) De vertaling is van Hudig (Arnhem, 1926); de citaten op
blz. 34 en 77.

3) Zie „De Reformatie” van 27 Aug. en 3 Sept. 1937.

4) Efeze 3:10.

5) Naar de metrische vertaling van Dr J. L. Chaillet, Am-
sterdam, 1901.

Hij hem als een beheerscht en ervaren ruiter met vaste hand: zijn traagheid spoort Hij aan, zijn al te groote snelheid beteugelt Hij: zijn dardelheid en weelderigheid betoont Hij, zijn koppigheid breekt Hij. Hij leidt hem op den rechten weg. Maar als de duivel zich op dien wil gezel heeft, dan jaagt hij hem, als een domme ruiter zonder zelfbeheersching, voort langs onbegaanbaar terrein, drijft hem kuilen in, doet hem langs steile hoogten naar beneden tuimelen en prikkelt hem tot woestheid en verzet".⁶⁾

Een beeld — zoo voegt Calvijn hier aan toe — waarmede we ons voor 'toogenblik zullen vergenoegen, aangezien een beter ons niet te binnen schiet.

En inderdaad verzinnebeeldt het prachtig de afhankelijkheid en tegelijk de medewerking van den mensch met God — of diens wederpartijder. Ook geeft het te verstaan, dat de Heere der heerschen niet slechts zijn troepen aanvoert ter overwinning, maar ook ze, in de innigste vereniging met Hem, hanteert als waren het bezielde instrumenten.

Of Da Costa het beeld aan 't zij Augustinus 't zij Calvijn ontleend heeft, weten we niet. We achten evenwel de parallel sprekend genoeg om haar te vermelden.

Er is een aestheticisme dat liever dan aan deze koperen taalmuziek te gast gaat aan de zoet-mystieke klanken van het:

Zoo gaf ik gaarne wensch en wil
In 's leeren hand en hield mij stil.
Zoo dan, als door een rieten fluit,
Bij wijdende eigen stemgeluid,
Gods adem door mij henen blies,
Hoe groote winst bij klein verlies!?

Maar hier heeft de door het geloof tot het uiterste gespannen activiteit plaats moeten maken voor een zoetvoerig quietisme, dat als opperste gunst begeert te mogen „slapen gaan in eeuwigheid“.⁸⁾

Ook Da Costa's overigens zoo welwillende uitgever, J. P. Hasebroek, kon een gedicht als „Het Paard“ moeilijk savouereeren. Na een gedeelte te hebben geciteerd vervolgt hij: „Maar, waar Da Costa aldus verder gaat, dan men in een zanger uit onze luchtstreek zou kunnen goedkeuren, bij hem draagt de vorm de gedachte: de taal der bezieling, wier gloed zich aan den lezer mededeelt, doet hem hier verschoonen, wat anders en elders met de eischen van zijn schoonheidsgevoel strijden zou: de uitheemsche gedaante der vrucht verklaart en verschoont haren voor ons anders te sterk-riekende geur“.¹⁰⁾

Zulke toegeeflijkheid van een averechtsche aesthetic die om de bezieling de gedachte desnoeds laat passeeren, in plaats van om den bezielenden zin de bezieling zelve te waardeeren en te deelen, vindt geen ingang bij den geestverwant van Augustinus, Calvijn, Da Costa: juist deze bladzijden uit de „Kompleete Dichtwerken“ hebben voor hem een bijzondere waarde.

K.

D.

6) Calvijn schijnt niet een bepaalde plaats op het oog te hebben. De editie van Barth en Niesel verwijst naar Augustinus' verklaring van Ps. 148, en naar Pseudo-August. Hypognosticon. Men zou ook kunnen denken aan zijn uitlegging van Openb. 6, waar hij in het witte paard de Profeten en Apostelen geïmagineerd vindt, „bereiden“ als ze worden door Christus en den H. Geest; in het rode paard het boze volk, waarop de Satan rijdt. De uitgave van Tholuck vermoedt een zinspel op Augustinus' commentaar op Psalm 31 en 33 (bij ons resp. 32 en 34).

7) Jacq. v. d. Waals in De Herdersfluit („Nieuwe Verzen“).

8) Zie van dezelfde dichteres: Die mijns Harten Vrede zijt.

9) Interessante bijzonderheden over hem geeft Dr G. M. den Hartogh in Het Christelijk Gereformeerd Seminarie te Amsterdam, Delft, 1939.

10) Zie deel III der K. D., pag. 550.

MUZIKALE KRONIEK

In de keuken der muziek.

In het afgelopen jaar zagen eenige leerboeken over muziek het licht, die in deze kroniek verdienen te worden aangekondigd. Al houdt de muzikminnaar zich liever bezig met het genieten van de wel-toehereide muzikale spijzen, het kan zijn nut hebben, ook eens in de keuken rond te kijken waar ze worden klaargemaakt, en het kookboek zelf te hanteeren.

Voor ieder die iets bereiken wil in het produceeren of reproduceeren van muziek is dit koks-jongenschap de eerste schrede op den muzikalen weg. En hij, die meent, dat de „inspiratie“ alleen hem dien weg zal wijzen, ervaart dat die inspiratie slechts hem leidt, die loopen heeft geleerd.

Dat ook in onze kringen de romantische idee van inspiratie zonder (althans buiten) vakkennis en techniek afgeleefd is, blijkt wel uit de hoogere eischen die men stelt aan de muzikale opleiding van onze kinderen, die meer studeeren en minder „fantaseeren“, en uit de steeds talrijker wordende vergelijkende examens voor kerkorganist.

Deze tendenz van toenemende materiaalbeheersching blijkt ook uit de leerboeken zelf, waarin de anecdoten en verdroogde etudes plaats gaan

maken voor de universaliteit en soepelheid van dezen tijd. Juist voor een zoo sterk intuïtieve kunst als de muziek zal de leerstof met het leven in onmiddellijk contact moeten staan, ja zelf levend moeten zijn.

Al kan dit laatste niet van alle onderstaande boeken worden gezegd, toch komen ze overeen in het zijn van dezen tijd, en in het toonen van een gezond stijlgevoel. Zoodoende kan deze leerstof stimulerend werken op de hedendaagsche muziekproductie en -beoefening, en... op die van de toekomst.

De groote verdienste van het werk van Sir James Jeans: De wereld van het geluid (vert. door Dr E. J. Dijksterhuis) is, dat het de geheele geluidsleer in verband met de muziek behandelt, en het geluid als een levend organisme doet ervaren, in een voor ieder belangstellend lezer begrijpelijken vorm. Voortdurend merkt men, dat hier een vakman aan het woord is, die ook de nieuwste technische resultaten heeft verwerkt, maar deze in een klare uiteenzetting weet te zeggen en zoo voor de muziekpraktijk vruchtbaar te maken.

Met kalme Engelsche nuchterheid neemt de schrijver afscheid van allerlei onhoudbaar gebleken romantische theorieën, behalve van het evolutiesprookje op de eerste drie bladzijden, daarmee blijf geveend dat ook de goede Homerius wel eens slaapt, althans droomt. Maar van blz. 4 tot 231 is hij klaar wakker, en maakt zelfs den vakman met zijn intelligente vergelijkingen attent op verbanden met andere gebieden, die hij uit zichzelf niet had ontdekt.

Met den vierden druk van Sem Dresden's Algemeene Muziektheorie, naar den 11den druk van J. Worp—S. van Milligen geheel opnieuw bewerkt, begroeten wij een ouden bekende, die zich steeds blijft verjongen. Hetgeen wij in dit blad aan waardeerschen schreven over Dresden's Kleine Muziektheorie, geldt in niet mindere mate voor dit werk. Dit is een leerboek, dat volkomen op de hoogte is van dezen tijd, dat den voor-Bachschen tijd niet verwaarloost, en dat objectiviteit betracht, zonder daarbij tot kleurloosheid te vervallen. In dezen nieuwen druk werden de hoofdstukken over het Gregoriaansch en de akoustiek verbeterd. Natuurlijk kunnen sommige uiteenzettingen door hun beknoptheid bij den leek misverstaan worden, doch de schrijver heeft getracht dit zooveel mogelijk te voorkomen. Een enkele opmerking over het artikel: Het Orgel. Hier is de systematiek niet duidelijk, omdat ze niet geheel deugt. De term „windwerk“ is hier verwarrend. Het blijkt dan ook niet, of de windlade tot het „windwerk“ of tot het registerwerk behoort. Orgelbouwtechnisch is het juist, de stof te verdeelen in: Windvoorziening, Windladen, Mechaniek, Speeltafel, Pijpwerk, en Orgelopstelling. Ook is het beter, de uitdrukking „fluitstemmen“ voor labiaalstemmen niet te gebruiken. Maar laat ik niet door details de groote lijn van waardeering onderbreken.

Van Hennie Schouten verscheen het tweede deel van „Techniek van het Orgelspel“. Behandelde het eerste deel meer de manual- en pedaaltechniek, in etudes en bij het concertspel toegepast, dit tweede deel tracht den leerling een meer geestelijke beheersching van de geheele orgellitteratuur bij te brengen. De geheele orgellitteratuur, hier liggen de voetangels en klemmen van stilistische eenzijdigheid en bekrompenheid, of nog erger stijlloosheid, in de keuze en accentueering van orgelmusiek uit dezen, en verwaarloozing van die uit genen tijd.

Schouten is er met een gezonde intuïtie in geslaagd, deze fouten te vermijden. Zijn keuze uit de orgellitteratuur aller tijden en zijn opvattingen getuigen van goeden smaak, ze zijn, zou ik haast zeggen, algemeen-beschaafd Europeesch, en wellicht daarom voor een leerboek zoo geschikt. Men kan niet in zoo'n werk van 150 bladzijden diepgaande beschouwingen verwachten: vaak moest de behandeling vluchtig zijn, vaak trof een satz meer door zijn autoritaire formulering dan door zijn motiveering. Maar wanneer alleen al onze groote organisten van naam eens den inhoud van dit boekje verwerkten, zou men niet door kerkkrulme en aether die dwaasheden op b.v. agogisch of registratie-gebied van verscheidenen hunner hooren, die thans klinkend getuigen van onkunde en smakeloosheid. Wellicht kan de schrijver bij een herdruk eenige feitelijke onjuistheden rechtzetten, b.v. op blz. 50 (het portatief heeft door zijn Regalen wel degelijk invloed op de ontwikkeling van het orgel gehad), blz. 80 (dit rugpositief heeft Duitsche l.p.v. Italiaansche principalen), blz. 92 (het pedaal was in Frankrijk toen in de eerste plaats bas klavier), blz. 140 (de verzekering is wat te bond gegeven, daar drie stemmen in de Notre Dame-dispositie zijn vergeeten). Het boek is evenals het eerste deel keurig uitgegeven, en bijzonder waardevol door de disposities van orgels, en de bronverwijzingen.

Over het andere boekje van Hennie Schouten: Onze oude orgels, kan ons oordeel helaas niet zoo gunstig zijn. Van dit oordeel gaven wij reekenschap in het tijdschrift „Organist en Eredienst“. Als we onze dankbaarheid voor de belangstelling, door dit boekje met zijn onderhouden schrijfrant gewekt, afwegen tegen deszelfs

oppervlakkigheid en feitelijke onbetrouwbaarheid, blijft er net niets over.

Het laatste boekje, dat we hier aankondigen, is wat zijn omvang aangaat, slechts een druppel aan den publiciteitsmijner te noemen. Niettemin draagt het den weidschen, Middelieuwsche herinneringen oproependen, titel „Organum“ (Kort Begrip van den Orgelbouw ten behoeve van degenen, die zich voorbereiden voor het Examen ter verkrijging van het Lager Diploma van de Vereniging van Organisten bij de Gereformeerde Kerken).¹⁾ In dit werkje wordt een krachtadig gecomprimeerd overzicht van den orgelbouw gegeven in 10 hoofdstukjes: Pijpwerk, Windvoorziening, Windladen, Mechaniek, Speeltafel, Opstelling, Orgelhistorie, Herstel van kleine gebreken, Harmonium, Hammond-orgel. Waar ik zelf te nauw bij de verschijning van dit geschrift betrokken ben, moge ik mij tot de objectieve cijfers bepalen en den lezer aanraden, tegen betaling van vier dubbeltjes, zelf na te gaan, wat er van de 198 zaken, die in het alphabetisch register worden genoemd, in de 9 pagina's tekst van de 16 terecht komt.

Rotterdam.

Mr A. BOUMAN.

- 1) H. P. Leopold's Uitg. Mij. N.V. te 's-Gravenhage.
- 2) J. H. Wolters' Uitg. Mij. N.V. te Groningen-Batavia.
- 3) H. J. Paris, Amsterdam.
- 4) Elckerlyc-boekjes No. 10. — Bosch en Kenning N.V. Baarn.
- 5) Uitgave No. 1 van de Vereniging van Organisten bij de Gereformeerde Kerken. Secretariaat: Bilderdijkstraat 79, Rijswijk (Z.-H.).

BRIEF UIT AMERIKA

Princeton's President.

Toen Dr Emil Brunner verleden jaar aan het Seminarie te Princeton doceerde, verzeen er hier en daar stemmen onder de „orthodoxen“ in den lande, dat het toch wel wat al te ver ging, zoo iemand in den stoel van de Hodge's te laten zitten. Maar Brunner is weer naar zijn vaderland teruggegaan. Alle speculatie of hij langer zou blijven, en of hij de dogmatieus van Princeton zou worden, werd zoo maar afgesneden. Alles schijnt nu weer in rust te zijn teruggevalen. Men behoeft nu niet meer zoo bezorgd te zijn over Princeton. Zoo schijnen er velen te redeneeren.

Die zoo redeneeren, rekenen echter niet genoeg met President Mackay. Het was voornamelijk door President Mackay's invloed, dat Brunner te Princeton werd benoemd. Dat was op zichzelf een teurstelling voor degenen, ook onder de gereformeerden, die zich heel wat van den nieuwen president hadden voorgesteld. De nieuwe president wilde in elk geval het wetenschappelijk peil der oudste en invloedrijkste theologische school der Presbyteriaansche kerken verbeteren. Hij riep de kerken weer terug tot de studie der theologie.

Het begint echter hoe langer hoe duidelijker te worden, wat soort theologie Dr Mackay voorstaat, en wat soort theologie hij dus liefst te Princeton ziet onderwezen. Ik zeg nu niets van theologische artikelen of boeken, door Dr Mackay zelf geschreven. Ik wil slechts iets vermelden van zijn beoordeling over een anders boek. Over het algemeen is het een ziekte-verschijnsel in de theologische wereld hier, dat men zwakke „book-reviews“ schrijft. Het theologische geweten schijnt bijzonder zwak te zijn, als het er op aankomt, het valsche van het ware te onderkennen, en tegen het valsche, dat in allerlei boeken en tijdschriften steeds van de pers komt, te waarschuwen.

Dr Mackay dan schreef onlangs een artikel in The Presbyterian (23 November 1939). The Presbyterian wil min of meer orthodox en gereformeerd zijn en levert daarom nog al dikwijls artikelen van de Princeton-professoren. In dit artikel schreef Dr Mackay over een nieuw boek, een nieuw boek op het gebied der wijsbegeerte. Niet over „de wijsbegeerte der wetsidee“, maar over de wijsbegeerte van den in 1938 overleden Professor A. A. Bowman. Het boek van Bowman had tot titel: A Sacramental Universe.

Bowman was bij zijn leven een leidende figuur in de Engelsche en Amerikaansche wijsbegeerte. Zijn boeken getuigen van groote geleerdheid en indringende denkkraft. Maar geloovig Christen was hij niet. De Bijbel had voor hem geen goddelijk gezag. De autonome rede was voor hem het één en al. Hij was door en door Kantiaan. Niets anders wilde hij zijn. Dat kan met de stukken bewezen. Wel was hij heel vriendelijk en voorkomend tegen de kerk en tegen theologen. Hij sprak dikwijls voor predikanten-conferenties etc. Hij sprak over geloof in God. Zonder God, zoo zeide hij, was de wereld niet te verklaren. Zelfs sprak hij van de schepping der wereld door God. En in het boek, door Dr Mackay besproken, spreekt Bowman zelfs van de vleeschwording Gods in Jezus Christus als de eenige hope voor een wereld die zichzelf verloren weet.

Van dit alles spreekt Dr Mackay nu in zijn schrijven over het boek van Bowman. Met geen woord wordt op het feit gewezen, dat Bowman

onder
van Be
volgend
did hij
wayfar
of self
true hi
deified
historie
know
achieve
that in
philoso
of our
Hij
tot p
Presby
logische
tussche
leer de
model,
woord
Bowma
wordt
vies
schijnt
volgens
ding,
and ne
fore, is
ciple o
vary i
inner l
dat ze
als ze
naar te
geheel
wezen?
waar t
des ge
schijnt.
Hoe
theolog
schrijft
testeerl
hiervan
Amerik
klaar n
modern
wil ont
invloed
school
sprake
grootst
grootst
legenw

Dr S.
Zoe
van
verm
Des
„Calv
de sel
ting v
geloof
het w
stellen
zijn in
Pro
dese
haar
bezi
kerk.
het f
zonde
Pro
van d
op de
aange
orake
Ind
Hoev
tot ee
selijk
de ee
Maar
grauw
aande
zwijge
cault
kome
des m
Ove
Neder
was, z
't best
Ma
't G
lezen.
Mie
Kuypp
denis
dan v
tische